

Ciljevi održivog razvoja u okviru delokruga i misije Kosovskih opština

11

Autor: INDEP

Program: Održivi razvoj

Publikacija: Oktobar 2022

Dizajn: KUKU Creative

Zhvillimi i Qëndrueshëm
Sustainable Development

Institute for Development Policy – INDEP

Publikacija Instituta za razvojnu politiku (INDEP) koju podržava GIZ. Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove publikacije se ne može reprodukovati, sačuvati u sistemu za čuvanje podataka niti preneti, u bilo kom obliku ili na bilo koji način, bez prethodnog pristanka izdavača. Publikacija se može distribuirati elektronskim putem, ali samo u celosti i samo u nekomercijalne svrhe.

Sadržaj ovog dokumenta, uključujući izražena mišljenja, ne odražava nužno stavove donatora, INDEP-a, njihovog osoblja, saradnika ili Borda. Ovaj rad je objavljen uz podršku Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH u ime nemačkog saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ). Sadržaj ovog dokumenta, uključujući i izražena mišljenja, ne odražavaju nužno mišljenja INDEP-ovih donatora, njihovog osoblja, saradnika ili odbora.

Sadržaj

Uvod.....	4
Zadaci u sklopu ciljeva održivog razvoja relevantni za opštine u Republici Kosovo	4
Pravni i politički okvir	22
Izveštavanje.....	24
Zaključak	25

Uvod

Iako se može činiti da su ciljevi održivog razvoja odgovornost nacionalnog nivoa, i lokalna uprava ima važnu ulogu u njihovom ispunjavanju. Zapravo, „lokalne vlasti donose politike, katalizatori su promena i najbolje pozicionirane da povežu globalne ciljeve sa lokalnim zajednicama.¹

Generalno gledajući, oko 60% primene COR-a pada na teret lokalne uprave. Od 169 definisanih ciljeva (zadataka), njih 99 su relevantni za kosovske opštine. Značajan deo ciljeva je formulisan uopšteno i stvara prostor za tumačenje, međutim velika većina istih je primenjiva od strane opština.

COR-i su povezani sa velikim brojem svakodnevnih poslova opština, kao što su pružanje javnih usluga, obezbeđivanje adekvatnog i pristupačnog stanovanja, očuvanje životne sredine i smanjenje otpada, promocija poljoprivrede i lokalne privrede i drugo.

Kada je reč o lokalnom aspektu, opštine Republike Kosovo, kroz svoje svakodnevne aktivnosti, sprovode značajan broj zadataka osmišljenih u nameri da omoguće sprovođenje COR-a. Ono što nedostaje je proces lokalizacije COR-a u opštinske politike, kao i praćenje i izveštavanje o njihovom ispunjavanju. Samo nekoliko opština, je uz podršku Instituta za razvojnu politiku (INDEP), uspelo je da lokalizuje COR-e.

Kada je reč o praćenju i izveštavanju, samo jedna opština je do sada pokrenula inicijativu za izradu dobrovoljne lokalne procene, kao mehanizma usvojenog na nivou Ujedinjenih nacija, za potrebe dobrovoljnog izveštavanja o ispunjavanju COR-a. Većina opština na Kosovu je možda još uvek u ranoj fazi pokretanja procesa dobrovoljne lokalne procene, imajući u vidu da još uvek nisu sprovele lokalizaciju. Međutim, opštine mogu započeti jednostavan proces povezivanja lokalnih strategija i planova sa COR-ima i izveštavati o aktivnostima na njihovom ispunjavanju, uključivanjem zadataka COR-a u svoj rad.

Ovaj izveštaj identifikuje zadatke COR-a koji su relevantni za lokalnu upravu, i osvrće se na propise i osnovne politike koje uređuju lokalnu upravu. Takođe, povezuje osnovne opštinske nadležnosti sa relevantnim COR-ima. Pored toga, izveštaj daje primere uključivanja zadataka u rad opštinskih direkcija.

Zadaci u sklopu ciljeva održivog razvoja relevantni za opštine u Republici Kosovo

Kao što je istaknuto u samom uvodu, opštine su odgovorne da ispune približno 65% COR-a i odnosnih zadataka. Od ukupno 169 zadataka, njih 99 potpada pod direktnu ili indirektnu nadležnost opština. U nastavku su odabrani samo oni zadaci koji potpadaju pod nadležnost opština.

¹ Vidi [na engleskom jeziku]:

file:///C:/Users/Buton/Desktop/SDG%20Synims%20for%20Local%20Government/the_sdgs_what_localgov_need_to_know_0.pdf

	<p>Cilj 1. Iskoreniti siromaštvo svuda i u svim oblicima</p>
<p>1.1 Do kraja 2030. svuda i za sve ljude iskoreniti ekstremno siromaštvo, ljudi koji žive sa manje od 1,25 dolara na dan.</p> <p>1.2 Do kraja 2030. najmanje za polovinu smanjiti broj muškaraca, žena i dece svih uzrasta koji žive u bilo kom obliku siromaštva, prema nacionalnim definicijama siromaštva.</p> <p>1.3 Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve, uključujući najugroženije, i do kraja 2030. postići dovoljno veliki obuhvat siromašnih i ranjivih.</p> <p>1.4 Do kraja 2030. osigurati da svi muškarci i žene, a posebno siromašni i ranjivi, imaju jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, odnosno drugim oblicima svojine, nasledstvu, prirodnim bogatstvima, odgovarajućim novim tehnologijama i finansijskim uslugama, uključujući mikrofinansiranje.</p> <p>1.5 Do kraja 2030. izgraditi sistem koji će povećati otpornost siromašnih i onih u ranjivim situacijama te smanjiti njihovu izloženost i ranjivost od ekstremnih klimatskih događaja, kao i drugih ekonomskih, društvenih i/ili ekoloških katastrofa.</p> <p>1.a Osigurati značajnu mobilizaciju resursa iz različitih izvora, između ostalog i kroz povećanu razvojnu saradnju, kako bi se obezbedila adekvatna i predvidljiva sredstva za zemlje u razvoju, posebno za one najnerazvijenije, u smislu sprovođenja programa i politika za okončanje svih oblika siromaštva.</p>	

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Sastavljanje spiska porodica koje žive u siromaštvu na teritoriji opštine. Takođe se mogu istražiti i uzroci koji dovode do siromaštva, bilo da su ekonomski, socijalni ili medicinski. Na osnovu ovih podataka mogu se sastaviti planovi za rešavanje problema.
2. Obezbeđivanje smeštaja za siromašne porodice. Ovo se može realizovati opštinskim sredstvima ili čak preko donatora. Opština može ostvarivati koordinaciju sa potencijalnim donatorima kako bi pružila informacije o porodicama koje trebaju smeštaj.
3. Pružanje pomoći kroz socijalne šeme. Opština može podeliti pomoć i druge donacije na osnovu tačne liste predviđene tačkom 1.
4. Usvajanje mera koje pomažu u smanjenju troškova života siromašnih porodica. Isto podrazumeva: oslobađanje od plaćanja komunalnih usluga, usluge gradskog prevoza, podršku u smanjenju troškova energije kroz donaciju energije iz obnovljivih izvora, kao što su solarni paneli, olakšice u izdavanju opštinskih saglasnosti za solarne panele itd.
5. Izveštavanje o broju smeštenih i potpomognutih porodica. Za opštine je od suštinskog značaja da imaju tačne informacije o broju siromašnih porodica kojima su kuće izgrađene opštinskim sredstvima ili sredstvima donatora ili koje su stambeno zbrinute šemama davanja u zakup. Ovim putem će se ažurirati spisak porodica koje su rešile

stambeno pitanje i omogućiće izveštavanje o stepenu ispunjenosti ovog cilja održivog razvoja.

	Cilj 2. Iskoreniti glad, postići bezbednost hrane i poboljšanu ishranu i promovisati održivu poljoprivredu
<p>2.1 Do kraja 2030. iskoreniti glad i osigurati da svim ljudima, a posebno siromašnima i licima u osetljivim okolnostima, uključujući odojčad, tokom cele godine bude dostupna bezbedna i hranljiva hrana u dovoljnim količinama.</p> <p>2.2 Do kraja 2030. iskoreniti sve oblike neuhranjenosti, uz postizanje (do kraja 2025. godine) međunarodno dogovorenih ciljeva koji se odnose na zaostajanje u telesnom razvoju kod dece mlađe od 5 godina, i usmeriti pažnju na nutritivne potrebe adolescentkinja, trudnica i dojilja te starijih lica.</p> <p>2.3 Do kraja 2030. udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane, a posebno žena, starosedelačkog stanovništva, porodičnih poljoprivrednih proizvođača, stočara i ribara, između ostalog i preko bezbednog i jednakog pristupa zemljištu, drugih proizvodnih resursa i inputa, znanja, finansijskih usluga, tržišta i mogućnosti za ostvarivanje dodatne vrednosti, odnosno za zapošljavanje van poljoprivrede.</p> <p>2.4 Do kraja 2030. obezbediti održive sisteme za proizvodnju hrane i primeniti fleksibilne poljoprivredne prakse za povećanje produktivnosti i proizvodnje, koje pomažu u održavanju ekosistema, koje jačaju kapacitet za prilagođavanje klimatskim promenama, ekstremnim vremenskim uslovima, sušama, poplavama i ostalim elementarnim nepogodama, odnosno koje progresivno poboljšavaju kvalitet zemljišta i tla.</p>	

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Davanje na korišćenje zemljišta u opštinskoj svojini siromašnim porodicama, u svrhu uzgajanja prehrambenih proizvoda. Ovom merom, siromašne porodice mogu privremeno da koriste parcelu koju im je dodelila opština, za sađenje hrane neophodne za egzistenciju.
2. Saradnja sa kompanijama za gastronomiju i proizvodnju hrane. Opština može da stvori mrežu sa proizvodnim kompanijama za distribuciju jednog dela hrane proizvedene u sklopu društveno odgovornog poslovanja. Takođe, sa gastronomskim objektima se može organizovati prikupljanje nepotrošene i neprodane hrane koja bi bila podeljena siromašnim porodicama.
3. Otvaranje i povećanje broja narodnih kuhinja. Opštine koje imaju besplatne narodne kuhinje mogu povećati broj u sredinama koje imaju veći broj siromašnih porodica.

Takođe, opštine koje ne primenjuju takvu praksu mogu pokrenuti ovakve kuhinje za siromašne porodice.

4. Obezbeđivanje grantova za start-up poljoprivredna preduzeća. Ovo je praksa u mnogim opštinama, ali da bi se na što bolji način odgovorilo na problem, kriterijumi za dodelu grantova mogu biti usmereni na siromašne porodice.
5. Kampanja podizanja svesti o zdravoj i bezbednoj hrani i protiv bacanja hrane. Opština bi trebalo da organizuje kampanje za informisanje građana o opasnostima nezdrave hrane. Takođe bi trebalo da podigne svest građana o odgovornoj i umerenoj potrošnji.
6. Opština može povećati površine zemljišta priključene na integrisani sistem navodnjavanja.

	Cilj 3. Obezbediti zdrav život i promovisati blagostanje za sve ljude svih generacija
<p>3.1 Do kraja 2030. smanjiti globalnu stopu smrtnosti majki na manje od 70 na 100.000 živorođenih.</p> <p>3.2 Do 2030. sprečiti smrt novorođenčadi i dece mlađe od 5 godina, sa time da sve zemlje imaju za cilj da smanje smrtnost novorođenčadi na manje od 12 umrlih na 1.000 živorođenih i smrtnost dece ispod 5 godina na manje od 25 umrlih na 1.000 živorođenih.</p> <p>3.3 Do kraja 2030. okončati epidemije AIDS-a, tuberkuloze, malarije i zanemarenih tropskih bolesti i nastaviti borbu protiv hepatitisa, bolesti koje se prenose vodom i ostalih zaraznih bolesti.</p> <p>3.4 Do kraja 2030. smanjiti za jednu trećinu broj prevremenih smrtnih slučajeva od nezaraznih bolesti kroz prevenciju i lečenje i promovisati mentalno zdravlje i blagostanje.</p> <p>3.5 Pojačati prevenciju zloupotrebe supstanci i lečenje posledica takve zloupotrebe, što obuhvata i zloupotrebu opojnih droga i štetnu upotrebu alkohola.</p> <p>3.6 Do 2030. na globalnom nivou prepoloviti broj smrtnih slučajeva i povreda do kojih dolazi u saobraćajnim nesrećama.</p> <p>3.7 Do kraja 2030. obezbediti univerzalni pristup uslugama koje se odnose na polnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu, između ostalog i uslugama za planiranje porodice, informisanje i obrazovanje, kao i integrisanje pitanja reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe.</p> <p>3.9 Do kraja 2030. bitno smanjiti broj smrtnih slučajeva i oboljenja od opasnih hemikalija, odnosno od zagađenja i kontaminacije vazduha, vode i zemljišta.</p>	

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Promovisanje zdravog načina života. Opština može sprovesti kampanje za podizanje svesti građana o prednostima zdravog načina života. Takođe, može stvoriti uslove kombinacijom infrastrukturnih i ekoloških mera. Ovo može uključivati mere podizanja svesti protiv upotrebe narkotika, alkohola i duvana.
2. Pružanje besplatnih i mobilnih medicinskih pregleda za trudnice i novorođenčad. Ova mera može direktno uticati na ispunjavanje zadataka 3.1 i 3.2. Posebno, pružanje mobilnih usluga u udaljenijim seoskim područjima može spasiti živote majki i novorođenčadi.
3. Mere za smanjenje saobraćajnih nezgoda. U saradnji sa centralnim nivoom, opština može da identifikuje *crne tačke* u saobraćaju gde se dešavaju učestale nezgode i preduzeti odgovarajuće mere za smanjenje nezgoda na ovim tačkama. Isto treba pratiti aktivnostima na podizanju svesti građana za opreznu i bezbednu vožnju u skladu sa saobraćajnim pravilima.
4. Izgradnja brojnih površina za sportsko-rekreativne aktivnosti. Stvaranje uslova za sportsko-vaspitne aktivnosti predstavljalo bi dodatni podsticaj građanima za zdraviji život. Ove površine bi bile povezane sa zelenim površinama koje bi imale pozitivan uticaj na životnu sredinu i zdravlje.
5. Proaktivni pristup povećanju stope i obuhvata vakcinacijom. U saradnji sa centralnim nivoom, sastaviti planove da se postigne opsežnija vakcinacija. Posebno, treba imati za cilj da se proširi program vakcinacije vakcinama protiv HPV-a, meningitisa i dr.

	Cilj 4. Obezbediti uključivo i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja
<p>4.1 Do kraja 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci završe besplatno, jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje koje vodi ka relevantnim i delotvornim ishodima učenja.</p> <p>4.2 Do kraja 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju kako bi se pripremili za osnovno obrazovanje.</p> <p>4.3 Do kraja 2030. obezbediti jednaku dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i tercijarnog obrazovanja, uključujući univerzitetsko, za sve žene i muškarce.</p> <p>4.4 Do kraja 2030. znatno povećati broj mladih i odraslih koji imaju relevantne veštine, između ostalog i tehničke i stručne, za zaposlenje, dostojanstvene poslove i preduzetništvo.</p>	

4.5 Do kraja 2030. eliminisati rodnu nejednakost u obrazovanju i obezbediti jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnim obukama za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom, starosedelačko stanovništvo i decu u ranjivim situacijama.

4.7 Do kraja 2030. obezbediti da svi učenici steknu znanja i veštine potrebne da se unapredi održivi razvoj, između ostalog i putem edukacije za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promovisanje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne različitosti i doprinosa kulture održivom razvoju.

4.a Izgraditi i poboljšati obrazovne objekte koji su prilagođeni deci, osobama sa invaliditetom i rodnom razlikama, te obezbediti bezbedna, nenasilna, inkluzivna i delotvorna okruženja za učenje za sve.

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Uključivo obrazovanje i nediskriminacija. Opštine mogu preduzeti korake da obezbede jednakost u obrazovanju. Posebno treba obezbediti rodnu integraciju i izbegavati segregaciju. Takođe, od velike je važnosti da se deca sa smetnjama u razvoju i posebnim potrebama uključe u redovno obrazovanje. Zapošljavanje asistenata za ovu decu bi u velikoj meri pomoglo istoj da sustignu drugu i olakšalo bi rad nastavnika.
2. Organizovanje aktivnosti održivog razvoja. Opštine mogu da promovišu aktivnosti i posete učenika kako bi povećale svoju svest o zdravom životu, zaštiti životne sredine, inovacijama, uzgoju organske hrane i dr.
3. Identifikovanje tržišne potražnje za zapošljavanjem. U saradnji sa centralnim nivoom, profilisati strukovne škole u cilju ispunjavanja tržišnih potreba u datoj opštini. Nastavni planovi i programi strukovnih škola mogu se prilagoditi kako bi odgovarali potražnji na tržištu rada jedne opštine ili regiona.
4. Sve škole da omoguće pristup osoba sa invaliditetom. Većina škola ima izgrađene rampe koje omogućavaju učenicima i drugim građanima sa invaliditetom da uđu u školu. Međutim, u velikoj većini škola, osobe sa invaliditetom nemaju pristup gornjim spratovima škola, pošto nema liftova. Shodno tome, opštine moraju da obezbede da nove škole koje se grade imaju liftove i da započnu program ugradnje liftova u postojećim školama.
5. Izgradnja sportske infrastrukture i opremanje muzičkim instrumentima. Sve škole treba da daju prioritet izgradnji spoljne i unutrašnje sportske infrastrukture kako bi se stvorila praksa sportskog života i zdravog života učenika. Takođe, opštine treba da obezbede uslove za kulturni razvoj, a posebno za muzički razvoj učenika. Opštine mogu organizovati takmičenja u svim sportovima radi povećanja sportskog i takmičarskog duha, kao i muzičke koncerte.

Cilj 5. Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojke

5.1 Okončati svuda i sve vidove diskriminacije žena i devojaka.

5.2 Ukloniti sve vidove nasilja nad ženama i devojka u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima i seksualnu eksploataciju i druge vrste eksploatacije.

5.3 Eliminirati sve štetne prakse kao što su dečji, rani i prisilni brakovi i sakaćenje ženskih genitalija.

5.4 Prepoznati i vrednovati neplaćenu negu i rad u domaćinstvu, kroz pružanje javnih usluga, infrastrukture i politike socijalne zaštite i promovisanje zajedničkih odgovornosti u kući i porodici, u skladu sa nacionalnim praksama.

5.5 Osigurati da žene u potpunosti i delotvorno učestvuju i imaju jednake mogućnosti da učestvuju u rukovođenju na svim nivoima odlučivanja u političkom, privrednom i javnom životu.

5.6 Osigurati univerzalnu dostupnost seksualnog i reproduktivnog zdravlja i reproduktivnih prava, kako je dogovoreno „Programom akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju“ i „Pekinškom platformom za akciju“, odnosno dokumentima koji su nastali kao rezultat njihovih konferencija.

5.a Sprovesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima svojine, finansijskim uslugama, nasledstvu i prirodnim resursima, u skladu sa nacionalnim zakonima.

5.c Usvojiti i osnažiti zdrave politike i primenjivo zakonodavstvo za promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanja svih žena i devojaka na svim nivoima.

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Opština da usvoji i primeni politike i akcione planove kako bi obezbedila rodnu ravnopravnost u radu svih odeljenja. Takođe, opština mora da usvoji sve interne propise koji obezbeđuju potpunu rodnu ravnopravnost, suzbijaju rodnu diskriminaciju i psihičko/emocionalno nasilje nad ženama. Ovi propisi moraju da obezbede rodnu ravnopravnost na funkcijama odlučivanja u opštini i opštinskim organima i predvide srazmerne sankcije za relevantne prekršaje.
2. Promovisanje ekonomske nezavisnosti i preduzetništva žena. Opština treba da da prioritet kroz povećanje broja grantova za podršku preduzetnicama. Takođe, pokretanje programa za razvoj veština za žene.
3. Proaktivna saradnja sa centralnim nivoom, Kosovskom policijom i nevladinim organizacijama i donatorima u rešavanju porodičnog nasilja, obezbeđivanja smeštaja u prihvatilištima i drugih negativnih pojava.
4. Učešće žena u odlučivanju. Obezbediti da se žene, posebno one koje žive u seoskim područjima, konsultuju tokom izrade opštinskih planova i budžeta, kako bi se uzeli u obzir njihovi zahtevi.

5. Opština da pokrene programe koji olakšavaju roditeljsko staranje, posebno u slučajevima samohranih majki.

	Cilj 6. Obezbediti snabdevanje i održivo upravljanje vodom i kanalizacijom za sve
<p>6.1 Do kraja 2030. postići univerzalan i jednak pristup bezbednoj i jeftinoj pijaćoj vodi za sve.</p> <p>6.2 Do kraja 2030. postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve, kao i iskoreniti prakse defekacije na otvorenom, uz obraćanje posebne pažnje na potrebe žena i devojčica, odnosno onih u ranjivim situacijama.</p> <p>6.3 Do kraja 2030. unaprediti kvalitet vode smanjenjem zagađenja, eliminisanjem rasipanja i svođenjem na najmanju moguću meru ispuštanja opasnih hemikalija i materijala, prepoloviti udeo neprečišćenih otpadnih voda i znatno povećati recikliranje i bezbednu ponovnu upotrebu na globalnom nivou.</p> <p>6.4 Do kraja 2030. bitno povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima i osigurati održivu eksploataciju vode i snabdevanje vodom kako bi se odgovorilo na nestašicu vode i u znatnoj meri smanjio broj ljudi koji se suočavaju sa nestašicom vode.</p> <p>6.5 Do kraja 2030. primeniti integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima, između ostalog i kroz prekograničnu saradnju, ako je potrebno.</p> <p>6.6 Do kraja 2020. zaštititi i obnoviti ekosisteme povezane sa vodom, uključujući planine, šume, plavna zemljišta, reke, podzemne vode i jezera.</p> <p>6.a Do kraja 2030. proširiti međunarodnu saradnju sa zemljama u razvoju i pružiti podršku tim zemljama u stvaranju kapaciteta za aktivnosti i programe vezane za vodu i sanitarne uslove, uključujući prikupljanje vode, desalinaciju, efikasno korišćenje vode, preradu otpadnih voda, recikliranje i tehnologije ponovne upotrebe vode.</p> <p>6.b Podržati i pojačati učešće lokalnih zajednica u unapređivanju upravljanja vodom i sanitarnim uslovima.</p>	

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Zacrutati za prioritet proširenje vodovodne i kanizacione mreže na sva domaćinstva. Na ovaj način opština olakšava život građanima i nudi bolje sanitarne uslove, smanjujući mogućnost širenja bolesti.
2. Povećana briga o podzemnim izvorima, rekama i veštačkim jezerima. Opštine redovno prate razvojne i poslovne projekte koji potencijalno mogu da naškode podzemnim vodama, rekama ili jezerima. Posebnu važnost treba posvetiti održavanju čistoće ovih voda kako bi se osigurao zdrav život građana.

3. Podizanje svesti o pažljivoj potrošnji vode. Opština treba da promovise edukaciju i podizanje svesti građana da pažljivo koriste vodu, i da je ne troše nepotrebno. Posebno treba proveriti preduzeća sa velikom potrošnjom i velike bašte kako bi se osiguralo da imaju sopstveni izvor navodnjavanja i da ne koriste vodu za piće za navodnjavanje bašte ili u poslovne svrhe.
4. Stvaranje rezervoara. Opštine treba da razmotre mogućnost stvaranja rezervoara za vodu kako bi ih aktivirale u slučaju nestašice vode.
5. Voda za piće i toaleti na javnim mestima. Opštine da obezbede česme sa pijaćom vodom u parkovima i na javnim mestima koja su često posećena. Takođe, na ovim prostorima treba da postoje i javni toaleti.

	<p>Cilj 7. Obezbediti pristup dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve</p>
<p>7.1 Do kraja 2030. osigurati univerzalni pristup jeftinim, pouzdanim i modernim energetske uslugama.</p> <p>7.2 Do kraja 2030. povećati održivost udela obnovljive energije u globalnom energetske miksu.</p> <p>7.3 Do kraja 2030. udvostručiti globalnu stopu unapređenja energetske efikasnosti.</p>	

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Zacrutati za prioritet pronalaženje rešenja koja rade po principu energije iz obnovljivih izvora, u svim segmentima rada opština.
2. Ponuditi poreske olakšice i druge komunalne olakšice domaćinstvima i preduzećima koja instaliraju i troše obnovljive izvore energije. Ovom merom opštine mogu, na primer, da oslobode od obaveze plaćanja ili smanje troškove građevinskih dozvola, kompanija koje grade kolektivne stambene objekte, pod uslovom da ugrade solarne panele, kao održiv izvor, koji ne šteti životnoj sredini. Slično se može učiniti i sa građevinskim dozvolama za individualne kuće. Takođe, slične olakšice se mogu primeniti i na postojeće objekte oslobađanjem/smanjenjem komunalnih такси u određenom vremenskom periodu nakon ugradnje takvih izvora energije.
3. Ugradnja obnovljivih izvora energije u svim opštinskim objektima. Neophodno je da opštine, i sve javne institucije u celini, posluže kao primer ugradnjom održivih i ekološki naklonjenih izvora energije, kao što su solarni paneli. Ova mera bi donela višestruku korist opštinama i bila bi dobar primer za građane.
4. Kontinuirano informisanje i podizanje svesti građana o prednostima ugradnje održivih i obnovljivih izvora energije. Opštine moraju svake godine izdvajati budžet za promovisanje ovih mera snabdevanja energijom.

5. Preduzimanje mera za uštedu energije. Ovo bi moglo da uključi subvencije za mere uštede energije, kao što su bolja izolacija kuća i slično.
6. Izgradnja sistema centralnog grejanja na bazi obnovljivih izvora ili onih koji obezbeđuju visoku efikasnost i povećavaju kvalitet života kroz pristup centralnom grejanju.

	<p>Cilj 8. Promovisati uključiv i održiv privredni rast, punu zaposlenost i dostojanstven rad za sve</p>
<p>8.3 Promovisati razvojno orijentisane politike koje podržavaju proizvodne delatnosti, stvaranje dostojnih poslova, preduzetništvo, kreativnost i inovativnost i podsticati formalno osnivanje i rast mikropreduzeća, odnosno malih i srednjih preduzeća, između ostalog i kroz pristup finansijskim uslugama.</p> <p>8.4 Progresivno unaprediti, do kraja 2030. g., globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji i uložiti napore da se ekonomski rast razdvoji od degradacije životne sredine u skladu sa 10-godišnjim okvirnim programom, koji se odnosi na održivu potrošnju i proizvodnju, uz vodeću ulogu razvijenih zemalja.</p> <p>8.5 Do kraja 2030. postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, što obuhvata i mlade ljude i osobe sa invaliditetom, kao i istu zaradu za rad jednake vrednosti.</p> <p>8.6 Do kraja 2020. bitno smanjiti udeo mladih koji nisu zaposleni niti su u procesu obrazovanja, odnosno obuke.</p> <p>8.7 Preduzeti neposredne i delotvorne mere kako bi se okončali prisilni rad, moderni oblici ropstva i trgovina ljudima, obezbedila zabrana i eliminisali najgori oblici dečijeg rada, uključujući regrutovanje i korišćenje dece vojnika, kao i kako bi se do 2025. godine okončao dečiji rad u svim njegovim oblicima.</p> <p>8.8 Zaštititi radna prava i promovisati bezbedno i sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući migrante, a posebno migrantkinje, i one koji obavljaju opasne poslove.</p> <p>8.9 Do kraja 2030. osmisliti i primeniti politike za promovisanje održivog turizma koji stvara radna mesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode.</p>	

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Kontinuiranu saradnju i dijalog sa preduzetnicima i privrednim subjektima u opštini. Iskrena komunikaciju kako bi se čuli problemi i imao za cilj ispunjavanje zahteva privrednih subjekata. Takođe, treba uzeti u obzir sugestije privrednih subjekata u pogledu potražnje za radnicima na tržištu rada, kako bi opštine u tu svrhu saradivale sa centralnim nivoom.

2. Pružanje podrške privrednim subjektima za digitalizaciju i inovaciju i kontinuiranim subvencijama za start-up i postojeća preduzeća. Opština da proprati svetske trendove digitalizacije i inovacije i da podrži data preduzeća.
3. Promovisanje održivog agroturizma. Opštine treba da podrže razvoj agroturizma na Kosovu, posebno privrednih subjekata koji se osnivaju i koji deluju u skladu sa kriterijumima održivosti.
4. Izraditi planove za rešavanje problema dece koja prosjače u odnosnim opštinama, kao i teških oblika dečjeg rada.
5. Obezbeđivanje neophodne infrastrukture za osobe sa invaliditetom na radnim mestima. Opštine da obezbede da sve javne i poslovne zgrade imaju pristup za osobe sa invaliditetom na svim spratovima. To bi olakšalo njihovo zapošljavanje.

	<p>Cilj 9. Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovisati uključivu i održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost</p>
<p>9.1 Razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i prilagodljivu infrastrukturu, uključujući regionalnu i međugraničnu infrastrukturu, kako bi se podržali ekonomski razvoj i ljudsko blagostanje, sa fokusom na jeftinom i jednakom pristupu za sve.</p> <p>9.2 Promovisati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i, do kraja 2030. g., značajno povećati udeo industrije u stopi zaposlenosti i bruto domaćem proizvodu, u skladu sa nacionalnim okolnostima, a u najnerazvijenijim zemljama udvostručiti njen udeo.</p> <p>9.3 Povećati pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama, posebno u zemljama u razvoju, što obuhvata i povoljne kredite, i povećati njihovu integraciju u lance vrednosti i u tržišta.</p> <p>9.c Značajno povećati pristup informaciono-komunikacionim tehnologijama i uložiti napore da se obezbedi univerzalni i jeftin pristup internetu u najnerazvijenijim zemljama do 2020. godine.</p>	

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Opština da obezbedi sigurnu, održivu i kvalitetnu infrastrukturu. Postaviti visoke standarde za izgradnju javne infrastrukture, stanova itd. Pokloniti posebnu pažnju na to da zgrade budu pristupačne osobama sa invaliditetom.
2. Promovisati održivu gradnju. Opština da odredi uslove za korišćenje materijala koji ispunjavaju ekološke i zdravstvene standarde.
3. Promovisanje cirkularne ekonomije. Opština treba da održava tesnu saradnju sa preduzećima i da podstiče preduzeća da primenjuju koncept cirkularne ekonomije, npr. reciklaža materijala/otpadaka, snabdevanje energijom iz obnovljivih izvora,
4. pažljivo i odgovorno korišćenje vodnih resursa, očuvanje društvenih vrednosti i tradicije itd.

5. Transportna rešenja za delotvornu mobilnost. Obezbediti rešenja za uska grla u saobraćaju, promovisati kupovinu električnih i hibridnih automobila, urediti saobraćaj u cilju smanjenja gužve u udarnim terminima.
6. Pružanje poreskih i prostornih olakšica za održive industrije. Opština može da podstakne izgradnju održivih i ekološki naklonjenih fabrika davanjem zemljišta na korišćenje, oslobađanjem kompanija od poreskih dažbina i licenci itd.

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Rešavanje stambenog problema socijalnih kategorija. Izgraditi stanove za socijalno stanovanje ili ponuditi programe zakupa za socijalne slučajeve u opštinama. Opštine mogu razmotriti mogućnost dobijanja stanova za socijalno zbrinjavanje, umesto isplata na ime građevinskih dozvola za velike zgrade ili naselja.
2. Očuvanje života u selima i naseljima sa padom stanovništva. Opština treba da uloži odgovarajuća ulaganja u infrastrukturu, kako bi sprečila migraciju iz sela u gradove i sprečila depopulaciju pojedinih područja. Ovo može uključivati izgradnju puteva, vodovoda i kanalizacije, škola itd. stvaranjem optimalnih uslova za život u ovim područjima.
3. Promocija javnog prevoza kroz multimodalni sistem. Ovo podrazumeva unapređenje javnog prevoza, stvaranje linija i parkinga za bicikliste i druga sredstva električnog prevoza.
4. Poboljšanje vazduha u područjima sa gustim saobraćajem. Opština može razmotriti mogućnost određivanja područja za ograničavanje emisije ugljenika, tako što će odrediti varijabilne naknade za parkiranje, u zavisnosti od posećenih zona, npr. u područjima gde je gust saobraćaj troškovi parkiranja biće veći.
5. Pristupačne i zajedničke javne površine. Opštine bi trebalo da povećaju zajedničke površine kao što su trotoari, parkovi, rekreativne zone, kulturno-istorijska područja.

	Cilj 12. Obezbediti održive oblike potrošnje i proizvodnje
---	--

12.2 Do kraja 2030. postići održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa.

12.3 Do kraja 2030. globalno prepoloviti bacanje hrane po glavi stanovnika na nivou maloprodaje i potrošača te smanjiti gubitke u hrani u proizvodnji i lancima snabdevanja, što obuhvata i gubitke koji nastaju posle žetve.

12.4 Do kraja 2020. postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim oblicima otpada tokom čitavog njihovog upotrebnoog ciklusa, u skladu sa dogovorenim međunarodnim okvirima, i značajno smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište kako bi se što više umanjili njihovi negativni uticaji na zdravlje ljudi i životnu sredinu.

12.5 Do kraja 2030. značajno smanjiti generisanje otpada tako što će se sprečavati ili smanjivati njegovo generisanje, odnosno tako što će se otpad prerađivati i ponovo upotrebljavati.

12.6 Podstaći kompanije, posebno velike i međunarodne kompanije, da usvoje održive prakse i da integrišu informacije o održivosti u svoj ciklus izveštavanja.

12.7 Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima.

12.8 Do kraja 2030. osigurati da ljudi svuda imaju relevantne informacije i svest o održivom razvoju i prirodnim stilovima života.

12.b Razvijati i primenjivati alate za praćenje uticaja održivog razvoja na održivi turizam koji stvara radna mesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode.

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Primena održivijih mera u građevinarstvu. Upotreba kružnih i netoksičnih materijala, te sprečavanje odlaganja građevinskog i industrijskog otpada tokom građevinskih projekata.
2. Međuopštinska i regionalna saradnja za cirkularnu ekonomiju. Opštine uspostavljaju saradnju sa drugim opštinama unutar i van zemlje kako bi sagledale mogućnosti slanja i/ili dobijanja materijala koji se mogu reciklirati.
3. Anti-damping mere. Treba preduzeti mere protiv odlaganja hemijskog otpada kao i sprečavanja distribucije zagađenog zemljišta.
4. Sprečavanje bacanja ostataka hrane. Uspostaviti saradnju sa ugostiteljskim objektima za distribuciju preostale hrane. Takođe, sagledati mogućnost kompostiranja hrane kao đubriva.
5. Podizanje svesti. Preduzimanje obrazovnih i aktivnosti podizanja svesti o održivim modelima potrošnje i proizvodnje.

Cilj 11. Učinite gradove i ljudska naselja inkluzivnim, sigurnim, otpornim i održivim

11.1 Do kraja 2030. osigurati da svi imaju pristup adekvatnom, bezbednom i jeftinom smeštaju i osnovnim uslugama te unaprediti uslove u nehidijenskim naseljima.

11.2 Do kraja 2030. omogućiti pristup bezbednim, jeftinim, pristupačnim i održivim transportnim sistemima za sve, unapređujući bezbednost na putevima, pre svega proširivanjem obima javnog prevoza, uz obraćanje posebne pažnje na potrebe onih koji se nalaze u ranjivim situacijama, žena, dece, osoba sa invaliditetom i starijih lica.

11.3 Do kraja 2030. u svim zemljama unaprediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrisano i održivo planiranje ljudskih naselja i za upravljanje istima.

11.4 Pojačati napore da se zaštiti i obezbedi svetska kulturna i prirodna baština.

11.5 Do kraja 2030. značajno smanjiti broj smrtnih slučajeva i broj ugroženih ljudi te znatno smanjiti ekonomske gubitke do kojih dovode elementarne nepogode, između ostalog i one povezane sa vodom, usmeravajući pažnju na zaštitu siromašnih i onih u ranjivim situacijama.

11.6 Do kraja 2030. smanjiti negativan uticaj gradova na životnu sredinu meren po glavi stanovnika, između ostalog i tako što će se posebna pažnja posvetiti kvalitetu vazduha i upravljanju otpadom na opštinskom i drugim nivoima.

11.7 Do kraja 2030. omogućiti univerzalni pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim površinama, posebno za žene i decu, starija lica i osobe sa invaliditetom.

11.a Podržati pozitivne ekonomske, socijalne i ekološke veze između urbanih, perifernih urbanih i ruralnih oblasti osnaživanjem nacionalnog i regionalnog planiranja razvoja.

11.b Do kraja 2020. znatno povećati broj gradova i ljudskih naselja koji usvajaju i primenjuju integrisane politike i planove u smislu inkluzije, efikasnosti resursa, ublažavanja klimatskih promena i prilagođavanja klimatskim promenama, otpornosti na elementarne nepogode, odnosno koji razvijaju i sprovode, u skladu sa predstojećim Hjogo okvirom, sveobuhvatno upravljanje rizicima od elementarnih nepogoda na svim nivoima.

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Rešavanje stambenog problema socijalnih kategorija. Izgraditi stanove za socijalno stanovanje ili ponuditi programe zakupa za socijalne slučajeve u opštinama. Opštine mogu razmotriti mogućnost dobijanja stanova za socijalno zbrinjavanje, umesto isplata na ime građevinskih dozvola za velike zgrade ili naselja.

2. Očuvanje života u selima i naseljima sa padom stanovništva. Opština treba da uloži odgovarajuća ulaganja u infrastrukturu, kako bi sprečila migraciju iz sela u gradove i

sprečila depopulaciju pojedinih područja. Ovo može uključivati izgradnju puteva, vodovoda i kanalizacije, škola itd. stvaranjem optimalnih uslova za život u ovim područjima.

3. Promocija javnog prevoza kroz multimodalni sistem. Ovo podrazumeva unapređenje javnog prevoza, stvaranje linija i parkinga za bicikliste i druga sredstva električnog prevoza.

4. Poboljšanje vazduha u područjima sa gustim saobraćajem. Opština može razmotriti mogućnost određivanja područja za ograničavanje emisije ugljenika, tako što će odrediti varijabilne naknade za parkiranje, u zavisnosti od posećenih zona, npr. u područjima gde je gust saobraćaj troškovi parkiranja biće veći.

5. Pristupačne i zajedničke javne površine. Opštine bi trebalo da povećaju zajedničke površine kao što su trotoari, parkovi, rekreativne zone, kulturno-istorijska područja

	Obezbediti održive oblike potrošnje i proizvodnje
<p>12.2 Do kraja 2030. postići održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa.</p> <p>12.3 Do kraja 2030. globalno prepoloviti bacanje hrane po glavi stanovnika na nivou maloprodaje i potrošača te smanjiti gubitke u hrani u proizvodnji i lancima snabdevanja, što obuhvata i gubitke koji nastaju posle žetve.</p> <p>12.4 Do kraja 2020. postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim oblicima otpada tokom čitavog njihovog upotrebnog ciklusa, u skladu sa dogovorenim međunarodnim okvirima, i značajno smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište kako bi se što više umanjili njihovi negativni uticaji na zdravlje ljudi i životnu sredinu.</p> <p>12.5 Do kraja 2030. značajno smanjiti generisanje otpada tako što će se sprečavati ili smanjivati njegovo generisanje, odnosno tako što će se otpad prerađivati i ponovo upotrebljavati.</p> <p>12.6 Podstaći kompanije, posebno velike i međunarodne kompanije, da usvoje održive prakse i da integrišu informacije o održivosti u svoj ciklus izveštavanja.</p> <p>12.7 Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima.</p> <p>12.8 Do kraja 2030. osigurati da ljudi svuda imaju relevantne informacije i svest o održivom razvoju i prirodnim stilovima života.</p>	

12.b Razvijati i primenjivati alate za praćenje uticaja održivog razvoja na održivi turizam koji stvara radna mesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode.

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Primena održivijih mera u građevinarstvu. Upotreba kružnih i netoksičnih materijala, te sprečavanje odlaganja građevinskog i industrijskog otpada tokom građevinskih projekata.
2. Međuopštinska i regionalna saradnja za cirkularnu ekonomiju. Opštine uspostavljaju saradnju sa drugim opštinama unutar i van zemlje kako bi sagledale mogućnosti slanja i/ili dobijanja materijala koji se mogu reciklirati.
3. Anti-damping mere. Treba preduzeti mere protiv odlaganja hemijskog otpada kao i sprečavanja distribucije zagađenog zemljišta.
4. Sprečavanje bacanja ostataka hrane. Uspostaviti saradnju sa ugostiteljskim objektima za distribuciju preostale hrane. Takođe, sagledati mogućnost kompostiranja hrane kao đubriva.
5. Podizanje svesti. Preduzimanje obrazovnih i aktivnosti podizanja svesti o održivim modelima potrošnje i proizvodnje.

	Cilj 13. Preduzeti hitne akcije u borbi protiv klimatskih promena i njihovih posledica
<p>13.1 Osnažiti prilagodljivost i adaptivni kapacitet na rizike povezane sa klimatskim uslovima i prirodnim katastrofama u svim zemljama.</p> <p>13.3 Unaprediti obrazovanje, podizanje nivoa svesti, kao i ljudske i institucionalne kapacitete u vezi sa ublažavanjem i smanjivanjem uticaja klimatskih promena, odnosno sa prilagođavanjem i ranim upozoravanjem na klimatske promene.</p> <p>13.b Promovisati mehanizme za podizanje kapaciteta za delotvorno planiranje i upravljanje u vezi sa klimatskim promenama u najnerazvijenijim zemljama, što podrazumeva i fokusiranje na žene i mlade, odnosno na lokalne i marginalizovane zajednice.</p>	

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Uključivanje ciljeva rada protiv klimatskih promena u sve opštinske programe i budžete.
2. Pošumljavanje. Zaštita šuma od nekontrolisane seče i sadnja novih stabala.
3. Sprečavanje izgradnje u plavnim područjima. Zabrana izgradnje u područjima sa potencijalom za javljanje poplava. Takođe, sagledati mogućnost izmeštanja stambenih i poslovnih prostora iz takvih plavnih područja koje izazivaju finansijsku i materijalnu štetu.

4. Ozelenjavanje urbanih područja. Stvaranje što većeg broja parkova, zelenih krovova i drugih oblika ozelenjavanja u urbanim sredinama.
5. Podizanje svesti i edukacija građana u cilju sprečavanja radnji koje ubrzavaju klimatske promene.

	<p>Cilj 15. Zaštititi, uspostaviti i promovisati održivo korišćenje kopnenih ekosistema, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te sprečiti uništavanje biodiverziteta</p>
<p>15.1 Do kraja 2020. osigurati očuvanje, obnovu i održivo korišćenje kopnenih slatkovodnih ekosistema i njihovog okruženja, posebno šuma, močvarnog zemljišta, planina i isušenog zemljišta, u skladu sa obavezama predviđenim međunarodnim sporazumima.</p> <p>15.2 Do kraja 2020. promovisati primenu održivog upravljanja svim vrstama šuma, zaustaviti krčenje šuma, obnoviti uništene šume i znatno povećati pošumljavanje na globalnom nivou.</p> <p>15.3 Do kraja 2020. boriti se protiv dezertifikacije, obnavljati degradirano zemljište i tlo, uključujući zemljište pod uticajem dezertifikacije, suša i poplava, i težiti da se u svetu neutralizuje degradacija zemljišta.</p> <p>15.5 Preduzeti hitne i značajne aktivnosti za smanjivanje degradacije prirodnih staništa, zaustaviti gubitak biodiverziteta i, do kraja 2020. g., zaštititi ugrožene vrste i sprečiti njihovo izumiranje.</p> <p>15.9 Do kraja 2020. integrisati vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izveštaje.</p> <p>15.a Mobilisati i značajno povećati finansijska sredstva iz svih izvora radi očuvanja i održivog korišćenja biodiverziteta i ekosistema.</p> <p>15.b Mobilisati značajna sredstva iz svih izvora i na svim nivoima kako bi se finansiralo održivo upravljanje šumama i pružili odgovarajući podsticaji zemljama u razvoju za unapređenje takvog upravljanja, uključujući očuvanje i pošumljavanje.</p>	
<p>Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Uključivanje mera za zaštitu prirode i biodiverziteta u sve opštinske strategije i planove. Ova mera obezbeđuje da se ne usvajaju propisi ili opštinske politike koje nisu osetljive na životnu sredinu. 2. Zaštita flore i faune. Preduzeti mere za očuvanje flore i faune u okviru svake opštine, posebno u slučajevima kada je reč o retkoj flori i fauni, ili specifičnoj za državu, ili čak sa ugroženim vrstama. 3. Očuvanje organskog sadržaja u zemljištu. Preduzeti mere za očuvanje organskog sadržaja zemljišta, posebno na poljoprivrednim zemljištima. Adekvatno obraditi zemljište na lokacijama sa padom ovog sadržaja, kako bi se vratio zadovoljavajući nivo organskog sadržaja. 	

	<p>4. Istinsko planiranje očuvanja prirode. Projekti razvoja i održavanja moraju imati u vidu očuvanje prirodnih vrednosti. Takođe, odrediti posebna područja za razvoj prirode.</p> <p>5. Organska i cirkularna poljoprivreda. Promovisati organski uzgoj poljoprivrednih proizvoda i cirkularnu poljoprivredu.</p>
	<p>Cilj 16. Promovisati miroljubiva i uključiva društva za održiv razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi efikasne, pouzdane i uključive institucije na svim nivoima</p>
	<p>16.1 Svuda značajno smanjiti sve oblike nasilja i sa njima povezane stope smrtnih slučajeva.</p> <p>16.2 Okončati zloupotrebu i eksploataciju dece, trgovinu decom i sve oblike nasilja i torture nad decom.</p> <p>16.5 Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim pojavnim oblicima.</p> <p>16.7 Osigurati odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima.</p> <p>16.9 Do kraja 2030. za sve obezbediti zakonski identitet, uključujući registraciju prilikom rođenja.</p> <p>16.10 Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim sporazumima.</p> <p>16.a Osnažiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog i preko međunarodne saradnje, za izgradnju kapaciteta na svim nivoima, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala.</p>

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Opština sa integritetom. Pokloniti značaj integritetu opština, kroz stroge mere i sankcije protiv korupcije i sukoba interesa.
2. Opštinska transparentnost. Opštine objavljuju sve relevantne dokumente dozvoljene za objavljivanje zakonom i daju brze odgovore na zahteve građana za pristup službenim dokumentima. Posebno treba da postoji transparentnost u zapošljavanju, raspodeli i izvršenju budžeta.
3. Delotvorni mehanizmi za prijavljivanje nasilja. Opštine usvajaju procedure i formiraju operativne grupe zajedno sa relevantnim akterima, kako bi reagovala brzo na prijavljene slučajeve nasilja u porodici i drugih vidova nasilja. Takođe, bi trebalo da postoji saradnja sa relevantnim organizacijama za zbrinjavanje žrtava.
4. Saradnja sa agencijama za sprovođenje zakona. Građane treba edukovati da prijave slučajeve zločina. Takođe, opštine treba da imaju efikasnu saradnju sa organima zakona i reda u rešavanju slučajeva kriminala i korupcije u odnosnim opštinama.
5. Ulična rasveta za povećanje bezbednosti devojčica i dečaka. Ova mera bi povećala bezbednost posebno u zimskim mesecima, kada se smrači rano. Posebno treba postaviti rasvetu na ulicama u blizini škola, u pravcu odnosnih naselja.

Cilj 17. Ojačati način primene i učvrstiti globalno partnerstvo za održiv razvoj

17.1 Pojačati mobilizaciju domaćih resursa, između ostalog i preko međunarodne podrške za zemlje u razvoju, kako bi se unapredili domaći kapaciteti za prikupljanje poreza i ostalih prihoda.

17.14 Unaprediti koherentnost politika za potrebe održivog razvoja.

17.16 Unaprediti globalno partnerstvo za postizanje održivog razvoja, upotpunjeno višestranim partnerstvima koja mobilišu i dele znanja, stručnost, tehnologiju i finansijska sredstva, kako bi se pružila podrška za postizanje ciljeva održivog razvoja u svim zemljama, a posebno u zemljama u razvoju.

17.17 Podržati i promovisati delotvorna javna i javno-privatna partnerstva, odnosno partnerstva civilnog društva, gradeći ih na iskustvima i strategijama pronalaženja resursa za partnerstva.

17.19 Do kraja 2030. nadograditi postojeće inicijative kako bi se razvila merila napretka u održivom razvoju, komplementarno merenju bruto domaćeg proizvoda, te podržati stvaranje kapaciteta koji se tiču statističkih podataka u zemljama u razvoju.

Primeri ispunjavanja ovih zadataka od strane opština uključuju sledeće:

1. Inkluzivno upravljanje. Preduzimanje mera za uključivanje građana u donošenje odluka, posebno mladih, ugroženih grupa i starijih.
2. Delotvorno upravljanje. Obezbediti delotvorno upravljanje i koordinaciju između opštinskih organa. Trebalo bi da postoji jasnoća u podeli dužnosti i odgovornosti i jasna povezanost sa ciljevima opštinskog rukovodstva.
3. Kontinuirane informativne kampanje. Građani moraju biti blagovremeno obavešteni o svim radnjama i odlukama koje preduzima opština, jer su oni direktno pogođeni tim postupcima i odlukama. Shodno tome, treba koristiti sve kanale komunikacije za slanje tačnih i jasnih informacija građanima.
4. Učešće u budžetu. Održavati redovne konsultacije sa građanima kako bi osigurali da njihovi prioriteti budu uključeni u opštinski budžet.
5. Saradnja. Opštine moraju da primenjuju konstruktivan pristup saradnje sa svim drugim opštinama, kako na centralnom nivou, tako i u regionu i šire u svetu.

Pravni i politički okvir

Kosovo ima decentralizovan sistem lokalne uprave, koji daje značajna ovlašćenja lokalnom nivou uprave. Ovaj decentralizovani zakonodavni okvir čini ulogu opština u Republici Kosovo još većom, kada je reč o integraciji i ispunjavanju COR i Agende 2030.

Glavni zakonodavni dokument koji uređuje ovlašćenja lokalne uprave na Kosovu je Zakon o lokalnoj samoupravi. Konkretno, član 17. ovog zakona propisuje ovlašćenja lokalne samouprave.

U nastavku sledi tabela koja pokazuje odnos između glavnih nadležnosti opština Republike Kosovo i COR-a.

Opštinske nadležnosti	Ciljevi održivog razvoja
Lokalni ekonomski razvoj	
Urbanističko i ruralno planiranje	
Eksploatacija zemljišta i razvoj	
Sprovođenje građevinskih propisa i standarda za kontrolu gradnje	
Zaštita lokalne sredine	
Pružanje i održavanje javnih i komunalnih usluga, uključujući vodosnabdevanje, kanalizaciju i odvod, prečišćavanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, lokalne puteve, lokalni transport i lokalne sisteme grejanja	
Pružanje javnog predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, uključujući registraciju i licenciranje obrazovnih ustanova, zapošljavanje, isplatu zarada i obuku instruktora i obrazovnih administratora	
Promocija i zaštita ljudskih prava	
Pružanje primarne javne zdravstvene zaštite	
Pružanje porodičnih i drugih usluga socijalne zaštite, kao što su briga o ugroženim, porodični smeštaj, briga o deci, briga o starima, uključujući registraciju i licenciranje ovih centara za negu, zapošljavanje, isplatu zarada i obuku stručnih lica na polju socijalne zaštite.	
Javno stanovanje	

Javno zdravlje	
Obezbeđenje i održavanje parkova i javnih površina	

Kada je reč o strateškim politikama, Ministarstvo administracije lokalne uprave je usvojilo Strategiju za lokalnu samoupravu 2016-2026, koja predviđa pet strateških ciljeva za opštine Republike Kosovo.

Ovi strateški ciljevi direktno ili indirektno obuhvataju COR. Pet strateških ciljeva sadrži akcione mere koje u detalje dotiču pitanje COR-a. Tabela koja sledi u nastavku, prikazuje povezanost strateških ciljeva sa COR-ima.

Strateški ciljevi ² lokalne samouprave	Ciljevi održivog razvoja
Porast ekonomske i socijalne održivosti opština kako bi se osiguralo da razvojne i finansijske politike utiču na lokalni ekonomski razvoj	
Stvaranje okvira za dobro upravljanje kako bi se obezbedila demokratska zastupljenost građana i delotvorna opštinska administracija	
Jačanje stručnih i institucionalnih kapaciteta organa lokalne samouprave za ispunjavanje zahteva građana i postizanje održivog unapređenja opštinskih usluga za građane	
Jačanje partnerstva između lokalne uprave, građanskog društva i preduzeća kako bi se stvorilo aktivno, inkluzivno i kohezivno građanstvo	
Promovisanje vrednosti nasleđa i kulturne, prirodne i društvene različitosti u cilju društvene, ekonomske i kulturne afirmacije i razvoja u opštinama	

Izveštavanje

Veoma važan segment kada je reč o ispunjavanju COR-a je izveštavanje o preduzetim merama za njihovo ispunjenje. Za istinski proces izveštavanja o ispunjenosti COR-a, moraju se lokalizovati pokazatelji za merenje napretka u postizanju COR-a. Ujedinjene nacije su osmislile ukupno 248 pokazatelja, ali zapravo postoji 231 jedinstvenih pokazatelja, imajući u vidu da se njih 17 ponavlja u dva ili više slučajeva. Podaci prikupljeni iz ovih pokazatelja bi onda trebalo da predstavljaju osnovu za izradu Lokalnog dobrovoljnog pregleda kao mehanizma koji odražava stanje u opštini ili gradu, kada je reč o ispunjavanju COR-a. Ove

² Vidi na: https://mapl.rks-gov.net/wp-content/uploads/2017/08/Strategija_liber_tri-gjuhe_finale-2016.pdf

godine, po prvi put na Kosovu, jedna opština je pokrenula izradu dobrovoljne lokalne procene (VLR).

Gore je navedeno da opštine direktno ili indirektno ispunjavaju jedan broj COR-a, ali to prolazi nezapaženo zbog njihovog neprijavlivanja. Stoga bi trebalo uspostaviti sistem izveštavanja o merama koje delimično ili u potpunosti ispunjavaju zadatke u sklopu COR-a. Ovo ni na koji način ne bi trebalo da zameni napore za izradu VLR-a, međutim treba sačiniti izveštaj kako bi Kosovo dokazalo na međunarodnom planu da radi na održivom razvoju, kao što to čine zemlje članice Ujedinjenih nacija.

U nastavku slede neki primeri mera koje kosovske opštine redovno primenjuju, koje se međutim ne prijavljuju kao mere za ispunjavanje COR-a.

- Poljoprivredne subvencije direktno ispunjavaju zadatak 2.3
- Uključivo obrazovanje i mere za rešavanje napuštanja osnovnog školovanja ispunjavaju zadatak 4.1.
- Ulaganja u proširenje mreže pijaće vode ispunjavaju zadatak 6.1
- Izgradnja kuća/stanova za socijalno ugrožene građane ispunjava zadatak 11.1
- Oslobođanje od plaćanja javnog prevoza za penzionere i druge socijalne kategorije je mera ka ispunjenju zadatka 11.2.
- Projekti očuvanja i promocije kulturnog i prirodnog nasleđa ispunjavaju zadatak 11.4
- Povećanje zelenih površina, sadnja sadnica i slično ispunjavaju zadatak 15.2
- Mere protiv korupcije direktno ispunjavaju zadatak 16.5
- Sve aktivnosti i mere čiji je cilj da povećaju nivo transparentnosti ispunjavaju zadatak 16.6

Zaključak

Opštine Republike Kosovo moraju učiniti više da bi ispunile ciljeve održivog razvoja. Podvučeno je da su opštine odgovorne za oko 60% COR-a ili 99 (od ukupno njih 169). Značajan broj ovih zadataka se ispunjava direktno ili indirektno, sa tim da nedostaje koordiniran proces uključivanja i izveštavanja.

Bilo bi idealno da sve opštine na Kosovu lokalizuju COR-e i pokazatelje, kao i da izrade dobrovoljnu lokalnu procenu. Međutim, sudeći po aktuelnoj situaciji, bilo bi ambiciozno očekivati lokalizaciju i izveštavanje preko VLR-a. Shodno tome, opštine treba da uspostave barem radnu dinamiku, kroz proces uključivanja i izveštavanja o COR-ima na način opisan u ovom izveštaju.

Identifikovani ciljevi koji spadaju u nadležnost opština u Republici Kosovo moraju se integrisati u strateško planiranje i svakodnevni rad opština. Ovi ciljevi takođe mogu poslužiti kao smernice za planiranje opštinskih projekata.

Za ovo je neophodna svest i obuka zaposlenih u opštinskim direkcijama, kako bi razumeli značaj COR-a i kako bi bili obučeni o planiranju opštinskih projekata u skladu sa COR-ima i relevantnim zadacima. Istovremeno, se moraju podići kapaciteti za izveštavanje o ispunjavanju COR-a. Svaka opštinska direkcija u okviru odgovarajućih nadležnosti može

ispuniti zadatke koji potpadaju u nadležnost direkcije, integrisanjem zadataka u fazi planiranja ili primene.

Dakle, trebalo bi da se uspostavi proces u kome opštinske direkcije već u fazi planiranja i primene projekata uzimaju u obzir COR-e i upoređuju opštinske projekte sa COR-ima i odnosnim zadacima.

Ovaj proces može činiti prelaznu fazu, ka potpunoj lokalizaciji COR-a od strane opština u Republici Kosovo.

Ovaj projekat je finansiran od strane Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH ime nemačkog saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ).

